

Библиотека Матице Српске
5. IV 1964
1963/64-65

novi sad - 15. februar 1963. god. IX - cena 50 din.

LIST ZA KULTURU
I UMETNOST*

polja

64-65

RD. OP. 34672

PROTIV IDEALIZIRANJA STVARNOSTI

DEBATA KOJU PRENOSIMO U IZVODIMA ODRŽANA JE 27. NOVEMBRA

1962. NA TRIBINI MLADIH SA PRETENZIJOM DA BUDE PRVI U NIZU
RAZGOVORA O PROBLEMIMA DRUŠTVENE ORGANIZOVANOSTI MLADE
GENERACIJE. DA, KAKO JE DEFINIŠE POZIV UPUĆEN JAVNOSTI, RAZMATRA
ČINIOCE POZITIVNOG I NEGATIVNOG ODNOSA MLAOG COVEKA PREMA PO
STOJEĆIM OBAVEZAMA I MOGUĆNOSTIMA U OVOM DRUŠTVU.

EVO NEKOLIKO TEZA KOJE SU NEPOSREDNJE ODREĐIVALE RAZGOVOR:

- IZRASITI KONFORMIZAM STVARA PRAKSA DA SE ODGOVORNOST
FORMALNO ZADOVOLJI DIRIGOVANOM SAMOKRITIKOM.

- SVEUKUPNA HARMONIČNOST ODNOSA DRUŠTVO - POJEDINAC KOJU
NEKAD PROPAGIRA NASTAVA DRUŠTVENIH NAUKA, DEMOBILIZATORSKA JE,
JER RADJA PASIVIZAM U ODNOSU NA REALNE DEFORMITETE, ZA SVAKI
NALAZI „OBJEKТИВНО“ OBJAŠNJENJE.

- ODGOVORNOST TREBA PROŠIRITI I NA SLUČAJEVE TOLERANCIJE
NEODGOVORNOSTI.

- DA LI JE JEDINSTVENOST STAVOVA RAZLOG ŠTO BORBE MIŠLJENJA
U NARODNOJ OMLADINI NEMA,ILI JE TOME RAZLOG PRAKSA DA SE INDIVI
DUALNA MIŠLJENJA NE UZIMAJU DOVOLJNO U OBZIR, TE JE BEZ EFEKATA
IZNOSITI IH?

ZELIMIR PETROVIĆ:

Osećam obavezu da odmah objasnim tezu: POJAVA DA NEKI OMLADINSKI RUKOVODIOCI U DISKUSIJAMA „BRANE SISTEM“, IDENTIFIKUJUći USTVARI svoj TRENUTNI PRIVATISTIČKI INTERES SA DRUŠTVENIM, jer se ona, i ne samo ona, može na razne načine razumeti. Jasno je da svim sredstvima, takođe bez skrupula, treba braniti socijalistički demokratizam od atakera bilo koje vrste, ali je isto tako jasno da je tragteća pojave, kada se svim sredstvima taj demokratizam koristi kao paravoj, koji nesto čime se objašnjava i odbraňuje svaki ljeni postupak i stav, kao nešto što neko ga patentira na pravilno mišljenje. Tražitost postledic ovakvog odnosa je, kada se radi o mladim ljudima, neizmerljiva jer pojedine koji u društva ulaze sa jednakim šansama, bez kompleksa porekla ili neučešća u revoluciji, takve dake pojedine, može da etiketiraju i podeli na one ZA i one PROTIV, mada da PROTIV u ovom slučaju znači PROTIV PRAGMATIČKE KOJI SAMI IZNEVERAVAJU STRANU NA KOJOJ HOCE DA SU.

ERVIN SINKO:

Ova pitanja su postavljena sa svešću da smo svi odgovorni za ono što se u ovom zajednici na društvenom i kulturnom planu živja – odnosno ne živila.

Ne slazem sa mišljenjima da ih je trebalo postaviti „popularizaciju“. U takvom izrazu popularnosti ima potencijovanja svih onih kojima upućujemo reči. Uveren sam da se ne mogu odgovoriti svesni, odgovorni ljudi ako ih ne smatramo intelektualno i moralno doraslim da učešće sve probleme, da saznanju svu istinu, bilo potpunu ili nepotpunu, o našoj društvenoj stvarnosti. Meni se čini naročito jasnom i važnom prva postavka: KVALIFIKOVANJE NEKIH POJAVA KAO PREVAZIDJENIH LIKVIDIRANIH, MADA JE PROCES ZA KOJI KAŽEMO DA IH JE NADVLADAO, EGZISTIRAO SAMO FIKTIVNO. To znači: kod nas je nekad običaj govoriti o stvarima koje nas još uvek gledaju kao da ih više nema. To je jedna glupka politička propaganda koja ne priznaje izvesne postojeće probleme. Govorimo kao da smo već počeli da živimo ne potpuno u raju, ali sasvim blizu nebeskom carstvu. Taj način propagande nema nikakve veze sa socijalizmom, nikakve veze sa ljudskim dostojanstvom.

Dopustite da dodam, sa svoje strane još jedno pitanje: smatrate li da je naša omladina danas u dovoljnoj meri aktivna u javnom životu da se njena prisutnost, njenje stvaralačka volja i revolucionarni zanos u dovoljnoj meri osećaju u svim oblastima društvenog, političkog i kulturnog života?

Marksizam je bio jedina strastvena, fantastično interesantna stvar dok je bilo zabranjeno o njemu uopšte govoriti. Danas, kada neki čovek koji napamet nauči Marksovu kategoriju počne da docira, najradije bih zaspao. Marksizam je znanost, ali on nije samo znanost koja se može naučiti. ON SE OCITUJE U PRVOM REDU U ODREĐENOJ PRAKSI. Sta će za svet znatići pojma socijalizacija, to zavisi od tebe, od mene i od svih nas koji danas živimo. Marks je otkrivaо, upoznavao i stvarao nešto što aktivizira čoveka da se bori protiv vlastite nemoci i protiv jedne stvarnosti koja ga nije dozvola. Naša politička predavanja, mislim na 80% – to je već preterano optimistički, 90% su nemarksistička jer čoveka ne aktiviziraju, no mu jednostavno daju znanje. Iz marksizma izvnuči ono što zaista mobilizira čoveka da nešto radi, da živi, da vidi nebo drugim očima i zemlji drugim očima ne inače, za to nije dosta predavanje koje dešava teoretsko znanje. Predavanje mora biti, kao pismo: dobro pismo no i onoga kom je upućeno. Mi monologiziramo na katedrami o marksizmu, ne vidi-mo one kojima govorimo...

Prisustvovalo sam jednom predavanju kome su slušaoči dremali. Nakon izlaganja pitao sam predavača STA MISLI O SMRTI I LJUBAVI. Cudio se kakve to veze ima sa njegovim predavanjem. Baš je to tome reč, njegovo predavanje nije

imalo nikakve veze sa smrću i sa ljubavlju i nije bilo na visini, jer ma o kakvoj temi govorili, o robi, o društvenom uređenju, ako osetim da se istovremeno ne govor i o mojim najličnjim problemima, tada se ne govorili marksistički, ljudski, no se ex catedra propovedao kao popovi što propovedaju...

Oskar Davičo mi je baš juče pričao o jednoj francuskoj studentkinji, kćeri nekog francuskog pukovnika, koja je za vreme alžirskog rata sakrila u očevoj kući ekspliziv za alžirske borce sa kojima je godinama konspirativno saradivala. Ona je izjavila Oskaru da bi najradnije živila u Jugoslaviji. Na njegovo pitanje – ne misli li da bi našla u Francuskoj zašto da se bori, odgovorila je: – Baš to je ono, može li mi Komunistička partija Francuske dati onaj zanos, koji mi je dala borba za slobodu Alžira.

Odgovor je pun tragike. On je skoro karakterističan za čitavu jednu svetsku situaciju. Nade polagane u socijalnu revoluciju, moralna i intelektualna atraktivnost i lepotu socijalizma nisu više iste kao 1917. godine. Čak ni kao za vreme rata protiv fašizma. Te su ideje bile temeljno kompromitovane u vremenu koje danas dosta neodređeno i sramežljivo zovu „doba kulta ljenosti“ s negativnim montiranim procesima i vešalima u ime nekog tobožnjeg socijalizma, odnosno revolucionarnog marksizma-staljinizma.

Istina, mi ovde govorimo o problemima omladine jedne socijalističke zemlje koja se i u ono vreme borila za moralnu i intelektualnu rehabilitaciju marksizma. Naša zemlja je iz te borbe i izasla pobedosno. Od žrtava moskovskog procesa do László Rajka, pa i dalje, rehabilitovani su revolucionari, koji su nekad vešani. Ali kako će se moralno rehabilitovati sam socijalizam u svetskim razmerama? Kako on postati opet ono što je bio: izraz i zastava maksimalnog, zanosnog humanizma? Taj problem ne može mimoći nikako ko danas živi...

ZORA KRSTONOSIC:

Narodna omladina mora da pomaze mladim ljudima da shvate ovo vreme i ovu našu društvenu stvarnost... i ne samo da to shvate, već i da se postave aktivistički, da menjaju tu stvarnost ka boljem i progresivijem... Ove godine je bio došlo diskusija o tzv. negativnim pojavama koje su u priličnoj meri stekle pravo gradanstva u našoj sredini, kao i o našem tolerantom odnosu prema njima. Sama povika na te pojave, kritike i samokritika, ne znači ništa do kraja i radikalno. To pokazuje praksu u toku ovih poslednjih nekoliko meseci. Svesna sam toga da se stvari ne menjaju preko noć, iako se dosta i promenilo u ovom periodu. Ali smo još daleko od toga što smo mogli i što treba da učimo. Bilo bi vreme da se objektivno sagledaju uzroci i da se o njima otvoreno govoriti. Mi namenjujemo, mesto da govorimo o suštini stvari... Pogledajmo bilo koji dokument u stampi, časopisima, ili bilo koju analizu društvenih pojava i kretanja. Zadržavaju se mahom na površini. U najboljem slučaju se govoru uopšteno o tzv. protivrednostima naših kretanja, a ne i o njihovom konkretnom ispoljavanju u ovoj oblasti društvenog života ili delatnosti...

Birokratizam je u uslovima brzog, često jednostranog materijalnog razvoja, uz stilski i nedovoljni usklađeni rad na području obrazovanja i kulture uopšte, i nedovoljnog povezivanja kulture sa društveno-ekonomskim kretanjima, uhravati prično korena. On može biti savladan samo zaista progresivnim snagama našeg društva, a one se ne mogu identifikovati sa SKJ kao takvom, sa Narodnom omladinom kao takvom. Jer, ma koliko ove organizacije svojom delatnošću doprinose progresivom kretanjem, progres se ne može stvesti samo na ove oblike organizovanog kulturnog života. Progres je uvek, pa i danas, ima svoj izvor u sadržini borbe koja se u ovakvim oblicima, ali i van njih odigrava. Prema tome, može se bilo koja organizacija pozivati na progres, napred-
(nastavak na 2. str.)

VINJETE U OVOM BROJU:

na str. 2. kadar iz filma „Don Kihot“ režisera ROBERTA GAVOLIJA, na str. 4. kadar iz filma „Jaje“ režisera VATROSLAVA MIMIĆE i crtača ALEKSANDRA MARKSA, na str. 6. detalj iz filma „Surogat“ režisera i glavnog crtača DUSANA VUKOTIĆA i na str. 7. lik iz filma „Kos“ NORMANA MAK LARENA.

Karikature na staranama 10. i 11.
BORISLAVA SAJTINGA

(nastavak sa 1. strane)

bori, ako to ne dokazuje svojom aktivnošću, svojim odnosom prema stvarnosti u smislu njenog stalnog progresivnog menjanja. NOSIOCI BORBE ZA PROGRES SU ONI KOJI TO POTVRDUJU SVOJOM PRAKSOM, SVOJIM STVARALASTVOM, PO ONOME ŠTO DAJU DRUŠTVU, PO ONOME KAKO SE BORE.

...Birokratizam je prilično preovlađao. On je perfidan i dobro je organizovan, te svaki nesmisleni i neprocjenjivo nastup prema njemu dovodi do fatalnih posledica po pojedinca. Pogledajmo sudbinu onih koji su u okviru diskusije i upoznavanja sa Plisomom IK CK SKJ u splitskom govoru druga Tita, ili sada kroz diskusiju o Prednacrutu u stava potezali životni i bitne probleme i govorili protiv onih koji koće progres i sputavaju samoupravna prava našeg čoveka. U svakom preduzeću ili ustanovu možemo vidjeti posledice birokratskog otpora. Ja mislim da borba može da bude efikasnija ako je organizirana ne neki oficijelni predstavnički organizacijski, to no svom odnosu i postupku prema njemu često nisu, na oni koji su to svojom aktivnošću, koji su svojom praksom na njegovo strani.

U omladini tih snaga ima i ona je obektivno u najpojednostavljenijem položaju da se poduhvatiti takvog posla. Ona ne bi trebala uveli i po svaku cenu da se stavlja na stranu onih „predstavnika“ društva, išto što, kako se u tezama kaže, „brane“ sistem i ne dozvoljavaju nikakvu kritiku upućenu onima koji sebe i svoje postupke identifikuju sa sistemom. Ja bih to ispravila i naglasila da takvi veoma često ne brane sistem već njegovu deformatciju.

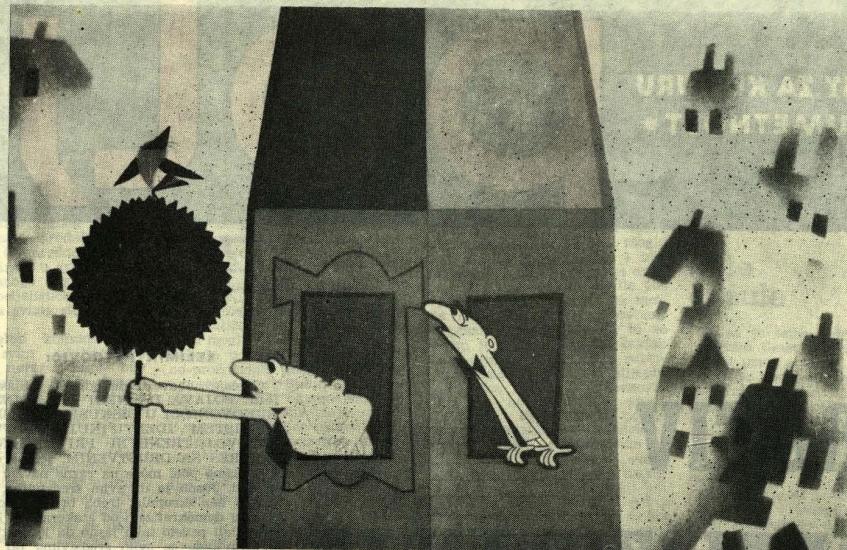
Samoupravni, demokratski sistem odgovara i liničnim interesima svakog pojedinca i ja sam da se borimo za njega onakvog kakav je on u svojoj suštini i namenom... Nasda kada revolucije je uslovljena baš odnosom današnje, savremene omladine prema njoj.

PETAR JOCIĆ

Mislim da se dešava da se mlad čovek razočara, da odustane od društvenog aktivizma, da počne da traži druge mehanizme i načine da neki svoj problem реши, onog momenta kada mu iskušto pokazuje nesaglasnost do tada stecenog znanja o samoupravi, recimo, i prakse te samouprave u sredini u kojoj radi.

IRMA ŠINKO

Predložila bih da se pojma i dejna problemi rasčlanim na problem obrazovanja, problem svesti i problem angažovanosti. Obrazovanje je po svoj prilici put ka razvijanju svesti. (Socijalističko, naravno). Ali same po sebi obrazovanost ne čuva nikog od, na primer, oportunitizma, od konformizma.

卷之三

PIKOLO režiser i crtač d. vukotić

U razvijanju svoje socijalističke svest pojedinac ima sigurno da, pored sticanja obrazovanja, uloži neki poseban trud. Angažovanost ne sledi bezuslovno iz dva navedene kategorije. Ona je moralna kategorija, tu pojedinac treba da doživi nešto kvalitetnije drugo. **POTREBNO JE DOZIĆ VETI SOCIJALIZAM KAO MORALNI PROBLEM**, a za to treba svaki put ponovo otiti do njegovih izvora. Ko ne oseća da je socijalizam jedan moralni sistem ne samo društveni, ne može se ni angažovati za njega u celini, no u najboljem slučaju, samo po nekim detaljnim pitanjima. Mislim da im za teza da danasnjem diskusu izvire osećaj potrebe za angažovanom-šću čitave litošnjosti i to upravo na etičkom problemu socijalizma.

TOMISLAV KETIGA

Logično je da sa vremenom pojedini ljudi i pojedine grupe u našem društву od snaga koje kreću napred postaju kočnice... Dešavao se da se u pojedini posleratnim, možda i kritičnim situacijama, u nekim momentima kada su mogućnosti za polarizaciju snaga bile velike, dešavao se da su mnogi ljudi postajali kočnici, da se sa njima imalo muke. Dešava se i danas da određen broj ljudi, stalno iz redova mobilnih snaga prelazi u tabor koji uslovljava ili pokušava da uslovi stagnaciju... Nas program je danas dragočiji no nekada. Takav je ve-rovatno prihvatljiv za mnoge kojima su programi ispunjeni. Čoveku kome je ne-kočnica materijalno bolja situacija znacičila i kočnico ispunjenje želja, predstavlja danas balast jer ne želi više napred. U centru problema nije da li će ili neće progres napredovati. On je na neki način nezadrživ. Problem je kolikoko će se bolećivosti

ANDRIJA M. MAJTENJI:

Stiće se utisak da sve ono što Ketig naziva zastranjivanjem, pretvaranjima nečega dinamičnog u statično, da se sve to daške javlja izvan procesa kojeg nazivamo socijalističkim razvojem. Takva je greska ranije vrlo često činjena u Narodnoj omladini. Zaboravljali smo da je danas celokupnost tih kretanja unutar socijalističkih okvira, da se upravo kroz sve protivrećnosti koje nisu van rečenih okvira, afirmise nešto novo, progresivno, i u OTHPORIMA među omladinom treba tražiti elemente na kojima će se bezazirati vaspitanje, kao što ih nazalimo u prihvatanju Znaci, u prihvatanju jednih stvari i otporima prema drugim. Cesto smo skloni idejne probleme među omladinom izjednačavamo sa, recimo, slabostima školskog sistema, niskim kulturnim nivojem, sa uticajem religije, inostranstva, filmske, novinarske ili izdavačke produkcije najgorih vrste, znači sa onim što postaje idejni problem tekad unutrašnje protivurečnosti bilo kog tipa moguće da se to prihvati. Mislim da je osnovno pitanje koje se postavlja u vezi sa idejnim problemima omladine: KOLIKO SU ISTINE KOJE SE U MLADIM LJUDIMA TOROM NARHOVOG BIOLÓSKOG I DRUŠTVENOG SAZREVANJA FORMULISU STVARNE DRUŠTVENE ISTINE I KOLIKO NEKE SREDINE OMOGUĆUJU DA ONE TO BUDU.

FRYIN ŠINKO:

Tokom diskusije smo nehotice napravili pogrešku. Nismo se dovoljno ogradići od shvatljivanja da kod nas postoji suprotnost generacija. Ja sam protiv kultiva omladine koji predstavlja nekakvo priznanje da su starci bili nesposobni da reše životne probleme. Nemanjo razloga da se pozivamo isključivo na omladinu, kao na jedinu liniju, jer je ova omladina dobila, i dobija od svojih očeva nesto što ima da sačuva i da nastavi. Suprotnost kod nas, koja postoji, jeste suprotnost između staroga i novoga, ne u biološkom ne u društvenom smislu. To su suprotnosti između nacionalizma i jugoslovenstva, između birokratije i pažnje prema pojedincu, između gluposti i pameti, između provincijalnosti i kulture. Na tom planu se vodi bitka kod nas. Zbog svega toga bilo bi pogrešno idejne probleme posmatrati kao posebne nečimbe omladine.

ZIVOTA ĐORĐEVIĆ

U svim ranijim društvinama vladajuće klase brane pedagošku concepciju koja se trudi da maksimalno odvoji omiladućinu od osnovnih društvenih procesa i kretanja. Naša zvanična concepcija je to suprotno. Drugo, društvene protivurečnosti koje se rađaju, u svešt. ljudi se u jednom periodu zovu protivurečnosti u oblasti raspodele, u drugom — protivurečnosti umni fizički rad, u trećem — nesaglasnost demokratske teorije i demokratske teorije i demokratske prakse... Ideološki rad u Narodnoj omladini se očigledno na tim stvarima gradi... Marksizam kao doktrina može interesovati samo određen krug ljudi koji će se sutra baviti filozofijom

fijom, marksizam, kao estetika ili estetika može opet zainteresovati samo manji broj ljudi... Naš zadatak je dati ljudima marksistički prilaz životu, koji imat će markističke odgovore na pitanja života, a ona se javljaju iz malopore navedenih društvenih protivurečnosti. Ima problema i krajnje subjektivnih; u školama, recimo, namerno ili nenamerno, ali još uvek pripremamo učenika da bude činovnik. Podgrevajmo nećiju ponzu zato što je „akademski“ gradan, a ovamo govorimo o jedinstvenom položaju radnih ljudi koji određuje kategoriju raspodеле dohotka.

MILENKO GRUJIC:

Idejne probleme treba tražiti u praksi; ako neko vrši jednu reformu, pa posle dve godine drugu, treću, pa četvrtu, primjer završnog ispitua u gimnaziji ili ocećivanja učenika u osmogodišnjoj školi, sve to iekatko utiče na deformisanost idejnog vaspitanja učenika i odraslih. Javljaju se nezadovoljstvo, protestovanje, sumnja u to što se radi. KADA SU LJUDI VRSILI SVE TE PROMENE, KADA SU IH IZGLASAVALI VEROVATNO SU NAD GLASALI NEKE KOJU SU NA MOGUĆE NEPRAVILNOSTI NA VREME SKRETAJU PAZNJU. ALI ZBOG NEMANJA MOŽDA I LICNE ODGOVORNOSTI POSLE DOĐE I DO SUMNJE U SVEST PROSVETNOG RADNIKA A I U UČENIKA...

Pojedina neke stvari mogu da pojmuju. Recimo, odamoćno se da sve što je pomalo nejasno u literaturi, u umetnosti uopšte, izvadimo egzistira, ne kod publike na kođi ona nije rukovodjena kulturom i prosvetom. Sveka drama koja na Zapadu ili u Poljskoj pojula duhovne, a na mase, vole brzo pojaviti kod nas odjepta. „Prijave ruke“ Sartra, „Smrt gubernatora“ Kruckovičkog meni će pomoći možda da sagledam neke stvari, ali u masi mojih učenika koje sam vodio na te predstave itekako mogu da se negativno odraže (DISKUTANT JE MILADI PROFESOR KNJIZEVNOSTI — primedba redakcije).

ZORA KRSTONOŠIĆ

Skrećem pažnju na dve stvari: ako se borimo za oslobođenje čoveka od najamnih odnosa, tako radne organizacije imaju zakonskih obaveza da lične dohotke raspodeljuju prema radu, kako se do danas tolerira činjenica da te svoje obaveze izvršava samo manji deo preducera i ustanova. Gde će kad ovaj idejno i društvenog problema omladina? Da li se ona dovoljno čuje u tome pravcu? Zašto se o tome više ne govoriti i niče? Šta se o

tome više ne govor i pise? Zasto se omladina miri sa ovom činjenicom?... Drugo, drug Grujić je postavio pitanje obezbeđenja idejne orijentacije u uslovima kada smo otvorena zajednica, kada imamo kontakt sa čitavim svetom... Prvo, mi treba da se držimo utvrđenih kriterija u pogledu korišćenja umetničkog stvaralaštva sveta obezbeđujući prioritet onome što je najvrednije i najprogressivnije... Ali kako je iluzorno pretpostaviti potpuno čisto stanje i samo pozitivne uticaje, jedu mi danas više putujemo po svetu i više dolaze kod nas, neophodno je da obezbedimo da mlađi ljudi sva pojave razumeju sa stanovišta najnaprednijeg, marksističkog pogleda na svet, koji je i inače akceptiran u našim programima vaspitanja. To je po mom mišljenju osnovni preuslov idejne otpornosti prema onome što idejno dezorijentise i dehumanižira omladinu.